

BUITEN

3^E JAARGANG N^O. 41.

ZATERDAG 9 OCTOBER 1909.

Foto Aug. F. W. Vogt.

DE DOORWERTH. TOEGANG TOT HET KASTEEL.

INHOUD:

OVERZICHT VAN DE WEEK	BLZ. 498
ONZE ZANGVOGELS EN HUN VIJANDEN, II DOOR J. L. F. DE MEYERE	498
DE TREKVOGELS	499
DE DOORWERTH, DOOR S. MULLER FZN., GEÏLLUSTREERD	BLZ. 497 EN 500—502
BALI EN PERGAMUM. III	BLZ. 502
VAN DE MAGUEY, DOOR THEO DE VEER, GEÏLLUSTR.	504
VALKENJACHT, DOOR G.	508

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

Alle copie ook die met illustraties, zoomede afzonderlijke illustraties (fotografieën, teekeningen, enz.), gelieve men te zenden aan de redactie, Rokin 74—76, Amsterdam. Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht ook achter op de foto's.

De uitgevers verzoeken beleefdijk dit blad te noemen als men naar aanleiding van eene advertentie, een aanvraag of een bestelling aan een adverteerder doet.

Het auteursrecht voor den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de Wet van 28 Juni 1881, Stbl. No. 214.

OVERZICHT VAN DE WEEK.

28 SEPTEMBER. In het Hongaarsche parlement deelt de minister-president Wekerle mede, dat hij zijn ontslag heeft gevraagd en aan den koning zal voorstellen Kossuth, het hoofd der onafhankelijkheidspartij, tot zijn opvolger te benoemen.

Met indrukwekkende plechtigheid heeft te Versailles de begrafenis plaats van de vier militairen, die bij het verongelucken van den bestuurbaren luchtballon „République” den dood vonden.

Opening van de internationale conferentie voor zeerecht te Brussel.

29 SEPTEMBER. 56e vergadering der Nederlandsche Gustaaf-Adolf Vereeniging te Middelburg.

In Engeland veroorzaken buitengewoon hevige regens overstromingen in Zuid-Warwickshire en Zuid-Wales, waardoor vooral de stad Aberavon geteisterd wordt.

Te Cettinje wordt een militaire samenzwering ontdekt tegen den regeerenden vorst Nikita om prins Danilo tot vorst uit te roepen.

De Spanjaarden in Marokko bezetten de Goerogoe-bergen, stellingen die voor onneembaar golden en als den sleutel voor het veilig bezit van Melilla worden beschouwd.

Berichten uit Paraguay melden dat de revolutie, die daar sedert een maand in latenten toestand heerschte, een ernstigen keer neemt.

30 SEPTEMBER. Algemeene vergadering te Utrecht der Nederlandsche Maatschappij voor Tuinbouw en Plantkunde.

De beide hoofdofficieren (waarvan één gepensionneerd) van het 3e regiment huzaren te 's-Gravenhage, die terecht stonden wegens het deelnemen aan een tweegevecht waarbij zij elkander lichamelijk letsel hebben toegebracht, worden door de Haagsche rechtbank ieder tot 5 dagen gevangenisstraf veroordeeld.

1 OCTOBER. Gedenkdag van het veertig-jarig bestaan der briefkaart.

Aankomst van den poolreiziger Peary te New-York, waar hij met groot eerbetoen wordt ontvangen.

Vreeselijk ongeluk op een overweg van den spoorweg bij Antwerpen: 3 dooden, 1 gewonde.

De Spanjaarden lijden een gevoelige nederlaag in de buurt van Soek el Dzjenis, westelijk van het pas veroverde Zeloan. Generaal Vicario sneuvelt met 3 officieren en 28 man; 249 gewonden.

In een te Seattle gehouden redevoering verklaart de president der Ver. Staten, Taft zich ten gunste van het verlenen van steun door den staat aan de scheepvaart.

2 OCTOBER. De Deutsche kroonprins maakt te Potsdam een tocht met Orville Wright in diens vliegmaschine

Vrijdelde aanslag op president Taft te Portland (Oregon).

Opening van het congres der Zuidduitsche Volkspartij te Heidelberg.

3 OCTOBER. Uit Uskub wordt bericht dat de veldtocht tegen de Albaneezen voorloopig geëindigd is.

4 OCTOBER. Vertrek van president Steijn naar Engeland, vanwaar hij 3 October naar Zuid-Afrika terugkeert.

ONZE ZANGVOGELS EN HUN VIJANDEN.

II. KAT EN EEKHOORN.

DE mensch is, gelijk ik een vorige keer reeds opmerkte, de voornaamste vijand onzer zangvogels. In één adem met den mensch, mag de kat genoemd worden, als verwoester van vogelengeluk. Het oogenschijnlijk zóó lieve diertje, dat zich bij uitstek in de sympathie van jonge en vooral oude juffrouwen mag verheugen, is buitenshuis een belager van jonge vogels, een verslinder van sappig musschenvleesch, wiens weerga in het dierenrijk niet licht wordt aangetroffen. En waren het enkel nog musschen, die voor kattenspijs moesten dienen, men zou er desnoods vrede mee kunnen hebben. Musschen zijn er genoeg, ja, volgens den landbouwer zelfs te veel 1). Zoo'n kleine, constante musschenopruiming, wie zou er ernstig bezwaar tegen hebben? Graaf von Berlepsch stellig niet; want deze vogelbeschermer als weinigen, wiens naam, gelijk bekend, onafscheidelijk verbonden is aan het meest bekende type nestkastjes, beweert, dat waar een te veel aan musschen voorkomt, de overige, nuttiger, zangvogels verdreven worden. Slecht ornitholoog als ze is, maakt poes evenwel geen onderscheid tusschen ordinaire en edele, schadelijke en nuttige vogels. Musch of nachtegaal, poes laat ze met even veel animo in d'r ingewanden glijden. En dit is de reden, waarom ieder oprecht vogelbeschermer, de kat (*catus domesticus*) als zijn vijand heeft te beschouwen.

Op gevaar af, van mij voor goed te zien prijs gegeven aan de haat en verachting van alle kattenvriendinnen, aarzel ik dan ook niet, te erkennen, een groot voorstander van katten-reductie te zijn, ja, zelfs in die mate, dat ik mij, waar het verdelging van dit, uit Egypte geïmporteerd roofdiertje geldt, een trouw volgeling van de Loyola zou durven noemen, of m.a.w., dat ieder middel mij welkom is, zoo het slechts op doeltreffende wijze een vermindering van den poesenvoorraad weet te veroorzaken.

Chloroform, strychnine en kattenbelasting 2), zouden ons al een heel eind op weg helpen.

Chloroform is bij uitstek geschikt om er poes eens flink aan te laten snuiven 3); een, in strychnine gebakken vischje, heeft doorgaans een nog verrassender resultaat, maar het meest verwacht ik nog van een kattenbelasting, omdat hierdoor een categorie van de grootste boosdoeners op afdoende wijze zou worden getroffen.

Want de stadspoesjes zijn nog de kwaadste niet; die worden meestal wel binnenshuis gehouden, (ook al omdat er in de groote steden door velen op de „dakhazen” geloerd wordt; ze moeten een smakelijk wildbraad opleveren!), en als ze buiten de deur komen, dan missen ze nog de gelegenheid tot kwaad doen, maar de katten, die ten platten lande gehouden worden, dat zijn de ergste.

Een boer houdt veelal meer katten dan strikt noodzakelijk zijn voor de muizenvangst. Waarom zou hij ook niet? Aan belasting, zooals de honden, kosten ze hem geen cent en eten hoeft hij ze haast niet te geven, omdat de kat d'r kost maar buitenshuis moet zoeken.

Zoo ontstaan die half-verwilderde katten, die, 's zomers voortdurend van huis, op roof en moord uit zijn, en eerst tegen den winter d'r respectieve tehuizen weer opzoeken.

Zulke katten zijn een ramp voor de vogels, die in onze tuinen en afgesloten erven mochten nestelen. Ze loeren de oude vogels af, die hun jongen gaan voeren en onhoorbaar nader sluipend, schieten ze plotseling toe en verrichten hun moordenaarswerk. Men moet ze zien, als ze jonge vogels hooren piepen; dan spitsen zich de oortjes, fel spieden de spleetoogen omhoog; het slanke lichaam gerekt, staat ze onbewegelijk, gereed voor den sprong, en het volgende oogenblik zou ze al naar boven geklauwd zijn, het

1) Een boer zei eens tegen me: „muizen en musschen, da's me al krek eveneens”, waarmee hij bedoelde, dat hij van beide evenveel last en schade ondervond. Tenzij ons boertje een ijverig erwten-planter en vruchten-kweker mocht zijn, acht ik zijn uitspraak evenwel niet vrij van overdrijving. Op erwten en vruchtknoppen is de musch verzet, maar in alle andere opzichten overtreft de muis haar gevederde collega toch verre in schadelijkheid.

2) Ook moet er in den handel een zeer doelmatig systeem kattenvallen verkrijgbaar zijn. Persoonlijk kennen doe ik ze niet, maar naar men mij verzekerde, worden deze vallen o.a. in „Artis” met veel succes aangewend.

3) Chloroform? Het lijkt wat wreed, wat barbaarsch. Waar een wetenschappelijk man als Prof. Dr. Osler, hoogleeraar aan de universiteit te Oxford, in zijn inaugureele rede, uit practische en barmhartige overwegingen, het toepassen van de chloroform-kuur bepleitte, om ouderen van gebreken te verlossen, daar durf ik wel tot het gebruik van de chloroform-flesch te adviseeren, om katten een eervollen en aangename dood te verschaffen.

nestje tegemoet, als niet een welgemikte steenworp en een luide schreeuw, ze snel had verdreven.

Men moet de katten hebben zien wegvlugten, het pas gevangen vogeltje, nog piepend of slap fladderend, in den bek en men zal mijn kattenhaat zoal niet deelen, dan toch zeer zeker verklaarbaar vinden.

Katten en vogels gelijkelijk willen beschermen, gaat niet. Men moet kiezen of deelen. Het willen sparen van kool en geit beide, is nog immer een foutieve tactiek gebleken. Vogelbeschermers staan dan ook niet voor een moeilijke keuze, en jagers evenmin, want ook jonge hazen en patrijzen zijn niet veilig voor katten. Zelfs iemand als Brehm, die, als men leest wat hij over katten zegt, moeilijk van overdreven katten-antipathie kan verdacht worden, zegt daaromtrent: „Im Freien richtet sie (die Katze), zuweilen auch unter grösseren Thieren, arge Verwüstungen an. Sie wagt sich an ziemlich grosse Hasen und frizt vollkommen ausgewachsene Rebhühner". (Brehm's Illustr. Thierleben I 159).

Een rijks- of gemeentelijke kattenbelasting ware een nuttige zaak. Zoodra een boer in de portemonnaie getroffen wordt, komt zijn practische zin boven, en dan lijdt het geen twijfel, of hij zou z'n overtollige katten opruimen en daarmede tevens, indirect, een grooten dienst bewijzen aan onze nuttige zangvogels. In Duitschland gingen reeds vele steden voor; wanneer zullen de dagbladen ons de blijde tijding brengen, dat de eerste Nederlandsche gemeente, het goede Deutsche voorbeeld inzake katten-belasting heeft gevolgd? Van welke gemeente zal de victorie beginnen?

En hiermede heb ik het mijne over katten gezegd en wil ik nog even een anderen vogelvijand bij de staart grijpen. Het spijt me genoeg, dat ik het doen moet, want de betrokkene is een sierlijk, lief, en bij velen gezien diertje, maar een practische vogelbescherming gaat bij mij nu eenmaal vóór alles. — De eekhoorn is nu aan de beurt! Laat ik er tot geruststelling van den bezorgden lezer, die, evenals ik zelf, ondanks al het kwaad, dat hij doet, toch nog wel sympathie voor pluimstaart blijft gevoelen, terstond aan toe voegen, dat ik over de eekhoorns, gelukkig!, niet „la mort sans phrase" behoef uit te spreken.

Eekhoorns hebben, waar het vogelmoord geldt, veel minder op hun kerfstok dan katten. Dat scheelt nog al wat! En dat ik kat en eekhoorn in één hoofdstuk behandel, is enkel en alleen hiervan het gevolg, dat ik eerst de behaarde, en pas daarna de bevederde roovers dacht te bespreken. Gerangschikt naar de schadelijkheid voor onze zangers evenwel, zouden ekster en Vlaamsche gaai aan den eekhoorn behooren vooraf te gaan.

De eek (= eik)hoorn voedt zich hoofdzakelijk met plantenkost. Eikels, noten, beukenootjes, dennen- en andere zaden, paddestoele, enz. vormen zijn hoofdschotel. Dierlijk voedsel, voornamelijk eieren en jonge vogels, blijft immer Nebensache. Of hij er speciaal op jaagt, zooals kat en gaai, zou ik niet durven zeggen, maar komt de eekhoorn op zijn strooptochten toevallig een nestje tegen, dan kan men er zeker van zijn, dat hij z'n begeerige handjes er naar uitsteekt en de aanwezige eieren of jongen heel genoeglijk oppeuzelt.

Zijn fijn ontwikkeld reukorgaan speelt bij het opsporen van nesten, ongetwijfeld een gewichtige rol; heeft hij een nest met eitjes gevonden, dan slurpt hij deze uit en werpt de schalen weg; zelfs eitjes van kleinere vogels, die door gaai en ekster met schaal en al worden opgeslokt, zuigt hij enkel leeg, zonder de onverteerbare deelen mede te consumeeren; vervolgens gaat hij het nestje nog eens ter dege napluizen; hij ruikt er stellig nog een vogel-luchtje aan en wil weten of er in den bodem soms ook nog iets eetbaars te vinden is. Een, door een eekhoorn bezocht nest, verkeert dan ook doorgaans in min of meer gehavenden toestand, terwijl gaai en ekster het nest steeds ongeschonden achter laten en zich met den inhoud tevreden stellen.

Ook niet al te soliede nestkastjes worden wel door eekhoorns geplunderd. De heer Staf, boschbaas van het Edesche bosch en de Zijsselt, weet dat bij ondervinding. De eigenaar dezer bosschen had besloten, voor eenige jaren al, daarin een aantal nestkastjes te laten ophangen; ze waren nagenoeg van het gewone, bekende model, echter niet alleen van boven, maar ook aan de onderzijde met een plankje afgesloten. Na verloop van tijd, bleken van verscheidene dezer kastjes de onderste plankjes te zijn doorgeknaagd. Er waren kleinere of grootere gaten in te ontdekken. Dit was het werk van pluimstaart, die, geleid door zijn fijne neus, waarschijnlijk op deze wijze, een eitje of een vogelboutje trachtte te verschalken.

Ook in onzen tuin te Bennekom, heb ik wel eens een eekhoorn bij soortgelijken arbeid verrast. Ik had van gewoon timmerhout, vierkante hokjes, voorzien van een vrij wijd vlieggat (5 c.M. middellijn), laten maken en deze hier en daar, op diverse hoogten opgehangen. Ze mochten zich 's zomers verheugen in een druk bezoek; vooral roodborstjes en roodstaartjes broedden er trouw; grauwe vliegenvangers minder vaak, meezen nooit. Meezen verkiezen liever de bekende von Berlepsche modellen, waarin men echter weer nooit een roodborstje, en hoogst zelden een gekraagd roodstaartje zal aantreffen. Zoo moet men het iedere vogelsoort naar den zin trachten te maken! In de vierkante modellen kwamen dan geregeld nestjes van roodborstjes en roodstaartjes te liggen; maar het gebeurde nog al eens, dat de nestjes onverwacht ledig en verlaten waren. Ik had direct idee in eekhoorns, en toen ik nu op een morgen een angstig gepiep hoorde, zoo'n héél droevig geluidje als roodstaartjes wel kunnen voortbrengen, begreep ik onmiddellijk, dat er onraad was, en voorzichtig er naar toe loopend,

had ik nog juist tijd, den roodbruinen misdadiger met snelle sprongen naar boven te zien wippen.

De zes eitjes, die het nestje bevatte, waren al verdwenen; onder den boom vond ik eenige dotjes haar en veeren en vier stukke schalen; ook lagen er vele houtsplinters, en rond het vlieggat van het hokje, bleek het hout dan ook geducht afgeknaagd te zijn.

Het is dus een onbetwistbaar feit, dat eekhoorns nesten plunderen en deze omstandigheid, gevoegd bij de gewoonte om jonge takjes en boomknoppen te vernielen, maakt, dat we in onze tuinen de eekhoorns niet met zachtaardigheid mogen behandelen 1). Naast bloemen en planten hooren we in tuinen allereerst zangvogels te kweken. Ik voor mij, geef zelfs verre de voorkeur aan vogels boven bloemen, maar dat is wellicht het gevolg van mijn ornimonomanie, als ik het zoo eens noemen mag.

Er kunnen in een park of een tuin, naar mijn meening, nooit te veel zangvogels voorkomen. Bovendien verhoogden zij in niet geringe mate het uiterlijk schoon van een tuin, en geven een frissche vroolijkheid, een opgewekte luidruchtigheid aan 't geheel, waarvoor maar zeer weinig menschen, die geleerd hebben met eenige aandacht de vogels in al hun kleur- en geluidsvariëaties te bespieden en te beluisteren, op den duur onverschillig kunnen blijven.

Onze sombere en eentonige naaldboschen, die toch al zoo weinig aan dierlijk leven aan te bieden hebben, zou ik evenwel niet gaarne van een hunner voornaamste sieraden willen berooven. Zoolang eekhoorns maar niet te overtollig worden, kan zelfs de volbloed vogelbeschermmer geen bezwaar hebben tegen hunne aanwezigheid aldaar.

Aan een totale uitroeiing van eekhoorns zou ik niet gaarne willen medewerken!

Andere kleine zoogdieren, die zich wel aan nestroof te buiten gaan, als ratten, bunzings, wezels, enz., meen ik gevoegelijk onbesproken te kunnen laten. Zij verheugen zich toch al niet te zeer in de sympathie der menschen en worden, waar zij voorkomen, om hun diverse onaangename eigenschappen, reeds meer dan voldoende vervolgd en gedood.

J. L. F. DE MEYERE.

1) In 't late najaar is het de meest geschikte tijd, onze tuinen van eekhoorns te zuiveren; zij zijn dan druk in de weer, hun winterprovisie te verzamelen en zijn, in de ontbladerde boomen, gemakkelijk te ontdekken en onder schot te krijgen.

DE TREKVOGELS.

WANNEER de maand September is aangebroken, zien wij weer hoe zwermen vogels ons land verlaten om naar warmere streken te trekken, terwijl de gevederde bewoners van IJsland, Noorwegen en andere landen die in de poolstreken liggen, ons gedurende den winter een bezoek brengen.

't Is echter minder de vrees voor het ruwe jaargetijde, dan wel een aangeboren reislust, wat de vogels op zekere bepaalde tijden naar verre streken en dan weer des te sterker naar het vaderland doet trekken. Dien trektijd noemt de Duitsche geleerde Custos Wang een der bewonderenswaardigste verschijnselen in het rijk der natuur. In de duisternis van den nacht trekt een zwerm vogels een geheel werelddeel door en, zonder eenige hulp, langs den kortsten weg op het doel af.

Helgoland is voor de trekvogels eene voorname halteplaats, evenals Texel, alwaar dan ook jaarlijks duizenden vogels worden gevangen.

't Is verbazend, hoe snel dat trekken van de vogels gaat. Als een karakteristiek voorbeeld zij hier aangehaald, het blauwborstje. Dit kleine vogeltje legt de 400 geographische mijlen (geogr. mijlen van 60 in de graadbreedte) van Egypte naar Helgoland in een enkelen nacht af, en vliegt ongeveer 45 geographische mijlen in het uur. De vlucht der zwaluw is meer dan 250 Kilometer in het uur.

Spreeuwen en leeuwerikken vliegen gewoonlijk op eene hoogte van 500 Meter, terwijl sommige soorten vogels zich op hunne vlucht tot 20.000 voet hoog bewegen, zooals door sterrekundigen bij hun waarnemingen van de hemellichamen is opgemerkt. Ook de kraanvogels en wilde ganzen vliegen op een hoogte van 2700 voet. Herhaaldelijk heb ik in den trektijd op wilde ganzen geschoten met loopers en groven hagel, maar ook deze waren steeds wegens hunne ontzaggelijke hoogte, buiten schot.

Merkwaardig is voorzeker, dat aan een tocht van dikwijls meer dan 1000 mijlen vogels van zes of tien weken oud deelnemen. Getkes, een beroemd ornitoloog op Helgoland, die vijftig jaren lang het trekken van de vogels heeft gadeslagen, heeft de waarneming bevestigd, dat de luchtstroomen er den grootsten invloed op hebben. Als eigenlijke luchtdieren hebben de vogels een scherp gevoel voor atmosferische indrukken en ook een sterke gehechtheid aan eene plaats. Daaraan is het toe te schrijven, dat dezelfde vogel, die den winter in een ver werelddeel heeft doorgebracht, in de lente in hetzelfde dal, dat hij in den herfst verlaten heeft, zijn lied weer laat klinken. Deze elk jaar terugkeerende trektijd heeft nog veel geheimzinnigs in zich, waarvan de verklaring aan latere natuuronderzoekingen moet worden overgelaten.

Foto Aug. F. W. Vogt.

DE DOORWERTH. NOORD-WESTZIJDE.

DE DOORWERTH.

KENT gij Gustave Doré's afbeelding van het paleis der Schoone Slaapster? Een oud kasteel, verloren in eeuwenheugend groen, dat de oude muren en transen heeft overwoekerd met eene weelderige lijkwade, stil en verloren, terwijl daarbinnen alles slaapt den slaap der eeuwen. Een tafereel, dat het oog verrukt en de verbeelding machtig aangrijpt.

Zóó is de Doorwerth, heerlijk in zijn jammerlijk verval. In een woud van donkere oude boomen, waarop de zon soms liefelijke glansen toovert, ligt in zijne breede grachten de oude burcht; met stomme smart heft hij zijne hooge vervallen daken en zijne spitse torens naar den blauwen hemel. Stil is het op het voorplein; de muren zijn gebarsten en dreigen te storten in het spiegelende water; gebroken zijn de vensters, ledig en verlaten de holle zalen. Het oude kasteel ligt aan den voet van de ruige Veluwsche hoogten; de wandelaar, die het Rijnbootje heeft verlaten en de breede weiden doorwandelt, waar het vee rustig ligt te herkauwen in de zon, staat verrast, wanneer hij aan het einde van zijn tocht den ouden burg, sterk en waardig, ziet verrijzen uit den krans van welig geboomte tegen den achtergrond der zacht rijzende groene heuvels. Het tooverachtig schoone plekje, dat hem wonderbaar boeit, voert zijne gedachten verre terug naar oude tijden.

Thans rijst het wonderfraaie slot, als eene kostbare relik, op in eene moderne omgeving, in het Rijn-landschap, dat het terrein is der plezierreizigers. Maar eenmaal was dit anders. Langen tijd was de Doorwerth het middelpunt van een uitgestrekt gebied: op den burg troonde de heer, die gebied voerde over de uitgestrekte wouden en landerijen der omgeving. Al in de 13de eeuw wordt het kasteel, toen aan den Rijn liggend, vermeld. Maar dat oude primitieve kasteel is geheel verdwenen; het gebouwencomplex, dat ons thans zoo aantrekt, is wel oud, maar het dagteekent — toch eerst uit veel latere eeuwen. Het hoekgebouw aan de landzijde, met zijne drie aardige hoektorentjes om het hooge dak, is het oudste gedeelte: het heeft de geheele 15de eeuw nog zien voorbijgaan. De twee groote gebouwen, die den hoek naar de rivier toe vullen met hunne wat barokke trapgeveltjes, zijn in het laatst der 16de eeuw aan deze oude kern toegevoegd, zeker wel ter vervanging van veel oudere hallen. En de hooge toren met zijne elegante spits naast de voorpoort, waarin zich de slotkapel verbergt, is eerst in het begin der 17de eeuw opgetrokken midden in de slotgracht. Een geheel dus, dagteekenend

uit zéér verschillende perioden. De 17de eeuw heeft ook de beide poortgebouwen van het slotplein en den voorburg zien verrijzen, met de weidsche stallingen en koetshuizen, die den voorhof omgeven, opvolgers van de „bouwinghe”, de boerderij voor het kasteel, die in 1280 vermeld wordt. Daarbuiten, nog verderaf, liggen buitenhof en moestuin, in den met hooge boomen beplanten singel, die het Rijnwater keeren moet.

De Doorwerth heeft eene geschiedenis. De muren hebben geene heugenis van de belegeringen der 13de eeuw, toen de burg meer dan eens verbrand is. Maar het oude hoekgebouw zelf moet nog het zevendaagsche beleg van Karel van Gelder mede hebben doorstaan. Sedert heeft men het slot met rust gelaten: deze oude en langvergeten rampen zijn gevolgd door eene eeuwenlange rust. De ouderwetsche geschiedenis, de *histoire-bataille*, weet ons niets meer te verhalen van den ouden Doorwerth; maar ook van hem geldt het woord, dat de volken gelukkig prijst, die *geene* geschiedenis hebben. Eeuwen achtereen hebben eerst de heeren van den Doorwerth hier gehuisd, totdat hun geslacht in het begin der 15de eeuw is uitgestorven. Op hen is gevolgd eene lange rij van adellijke geslachten: de Homoets, de Rechters, de Schellarts. In het laatst der 17de eeuw heeft de gravin van Aldenburg-Bentinck het hooge huis betrokken. Willem III heeft het toen begeerd; maar de gravin, zijne bloedverwante, heeft er lange jaren hof gehouden, en na haar hare nakomelingen, — ook Bentinck-Rhoon, de vertrouwing van prins Willem IV. Ten slotte zijn de Van Brakell's verschenen en verdwenen.

Eeuwenlang hebben al deze hoog-adellijke heeren en vrouwen rustig en voornaam geleefd op den hoogen burg: de oude muren hebben hunne zorgen gezien en hunne vermaken. Daarbuiten, op den landweg over de heuvels, is het drukke leven zijn gang gegaan; maar hier beneden, aan den stillen oever van den Rijn, zijn de dagen voorbijgegaan gelijkmatig en kalm. Nu en dan heeft een hooge gast, die de kasteelbewoners bezocht, wat afwisseling gebracht en wat leven. Prins Frederik Hendrik zelf en zijn zwager, de veldmaarschalk Van Brederode, hebben hier vertoefd, — ook de verbannen prins, die later als Jacobus II eene tweede verbanning zou tegemoet gaan. De Groote Keurvorst heeft hier gewoond, maandenlang; later, in 1705, is eene Deensche koningin zelve hier te gast geweest. En eene rij van Duitsche vorsten en vorstinnen is haar gevolgd in de lange jaren, toen de gravin van Aldenburg, die resideerde op het Utrechtsche Bis-

schopshof, hier haar zomerverblijf hield. Deze luister is voorbijgegaan en eindelijk, in 1878, is de Doorwerth verlaten; — hij is het nog. Verwaarloosd is hij en vervallen, omdat de eigenaars zich niet meer bekommerden om het oude huis, dat zij somber vonden en omslachtig: gewis woonden zij liever in een vroolijk villatje, huiselijk en goedkoop, al was het ook jammerlijk stijlloos. En zoo is de oude burg nu bijna eene ruïne geworden, en dreigt hij waarlijk geheel te gronde te gaan, — tien of twintig jaar, voordat de steeds veldwinnende automobiel overal de oude paleizen in onze achterhoeken weer bewoonbaar zal gemaakt hebben, ijverig gezocht zelfs door het geslacht van onzen tijd, dat de drukten onzer stoffige steden wel gaarne ontwijkt op het rustige land, waar zijne overspannen zenuwen tot rust komen in de stilte en onder het lommer.

O, moge de Doorwerth dezen tijd nog beleven! Want hij verdient dit ten volle. Niet om zijn geschiedkundig belang: zijne adellijke bewoners, rustige lantedellieden, hebben de kronieken niet gevuld met hunne wandaden. Een kalm leven! Wij hebben den burg lief, die daarvan getuige is geweest en het nog in beeld brengt. Als wij terugzien in de eeuwen, stellen wij ons eerst den hoogen sterken toren voor, waar de heer veilig woonde, terwijl aan zijn voet, op den voorburg voor de poort van het huis, zich de boerderij bevond, — de „bouwinghe”, die in 1286 door den heer van Baer verbrand werd. Zeker, dat was toen de eigenlijke kern van het landbezit: de heeren van Doorwerth waren toen, evenals al hunne bureu, nog heerenboeren. Hun sterke toren, omgeven door eene gracht, diende alleen tot toevluchtsoord voor hen en voor het landvolk met zijn have en vee, wanneer in die onrustige tijden een nabuur beproefde, zich over de eene of andere belediging te wreken in eene bloedige veete. Langzamerhand is echter de eenvoudige kern gegroeid; eene tweede gracht is ook de boerderij komen beschermen: eerst langs twee ophaalbruggen

Foto Aug. F. W. Vogt. DE DOORWERTH. DE TOEGANG TOT HET KASTEEL.

was toen het hooge slot te bereiken. Nog meer: op een derde eilandje, door grachten omgeven, verrees eerlang buiten de wallen een wachttoren; ook de moestuin buiten den burg werd mettertijd door eene gracht beveiligd. Eindelijk kwam een hooge singel om de heele vestiging den aanleg voltooien, ook als versterking misschien, maar waarschijnlijk toch vooral als waterkeering tegen de hooge wintervloeden.

Zoo is allengs het gebouwen-complex compleet geworden. Onderwijl had ook het leven binnen de wallen zich geheel gewijzigd. De adellijke boeren waren heeren geworden: zij leefden meer en meer als voorname lieden, die zich niet meer persoonlijk

Foto Aug. F. W. Vogt.

DE DOORWERTH. SLOTBRUG.

Foto Aug. F. W. Vogt.

DE DOORWERTH. ZUID-OOSTZIJDE.

inlieten met de „bouwinghe”. Hunne rentmeesters en opzichters lieten zij toezicht houden op de boerderij, zelve genoten zij van jacht en tournoi, in krijg en hofdienst. De boerderij is dus verdwenen van het terrein voor de poort: in geordende tijden is — behalve in de exceptioneele oorlogstijden — de boer veilig ook buiten de wallen; de landerijen van den heer zijn allengs verpacht, en uitgestrekte stallen en koetshuizen zijn verzezen op de plaats der boerderij. Want er was eene zekere hofhouding ontstaan op het kasteel; de heer had zijne ministerialen, zijne vazallen zelfs, die met en onder hem leefden, gedeeltelijk ook aan zijnen haard. Het huis zelf is dus nu natuurlijk uitgebreid; de zware toren, de donjon, is reeds lang vervangen door een ruim en hoog steenen huis. Het slotplein is nu ter verdediging omgeven door wallen met hoektorens, is allengs bebouwd met gebouwen ter huisvesting van het steeds aangroeiende hofgezin; mettertijd zal het geheele plein een binnenplein worden, midden in het kasteel. In de latere middeleeuwen heeft wellicht het hof van Gelder's hertog, eindelijk ook de Brusselsche hofhouding de heeren nu en dan weggelokt van hun hooge huis, en is de Doorwerth allicht meer eenzaam geworden. Maar toen de vestiging der Republiek de bekoring van het hofleven verstoord had, is de bouw van het oude kasteel hervat: men vestigde zich weder buiten voorgoed. Zelfs nog in de 17de eeuw blijkt het leven binnen dikke muren en achter smalle vensters — die toen toch niet zeer noodig meer waren voor de veiligheid — zijne aantrekkelijkheid voor den adel niet verloren te hebben: telkens lezen wij dan nog van het her-

Foto Aug. F. W. Vogt

DE DOORWERTH. DE TOEGANG TOT DEN VOORBURCHT. ZUID-OOSTZIJDE.

stellen, het verbouwen en het uitleggen van oude kasteelen, en ook de Doorwerth is toen nog verbouwd en vergroot. Maar op den duur hebben de zonen der luchtiger 18de eeuw de ernstige verblijven hunner voorouders toch niet meer verdragen. Vroolijker, zwieriger huizen zochten zij, en één voor één zijn de oude kasteelen, die zoo eigenaardig waren en zoo schilderachtig, gevallen onder den moker der sloopers: de Doorwerth is eenzaam geworden in de moderne omgeving. Bijna niets meer rest ons nu van de typische oude buitenverblijven, die het leven onzer vaders gedurende tal van eeuwen in beeld kunnen brengen. Een kasteel, zóó volkomen compleet als de Doorwerth, met zijne eigenaardige ontwikkeling en met zijne geheel intacte omgeving, zoekt men in Nederland te vergeefs. Nergens wordt het leven op een overoud Nederlandsch buitenhuis u zóó duidelijk als hier; nergens ook wordt u van dit leven niet alleen een zoo duidelijk, maar ook een zoo lieflijk en aantrekkelijk beeld gegeven. Een bezoek aan den Doorwerth is zeer leerzaam: maar het maakt ook een diepen indruk door de zeldzame bekoring, die uitgaat van het ernstige slot in zijne schoone omgeving, gewijd door de herinnering aan de eeuwen en boeiend door de lieflijkheid eener heerlijke natuur. (Wordt vervolgd). S. MÜLLER Fz.

BALI EN PERGAMUM.

III. KLEINE BADPLAATS-IDYLLEN.

WAT buiten alle menschelijke verwachting scheen te liggen, gebeurde: ons verblijf op den Inselsberg werd bekort, in plaats van verlengd. Dat had de oude heer Naumann niet gedacht, toen hij in 't voorjaar z'n dringende uitnodigingen naar Holland zond, of toen hij in den voorzomer levendig correspondeerde met z'n Hollandsche vrienden. En ook de Ober had wel niet verwacht, dat de zaken zoo'n draai zouden nemen, toen hij bij onze aankomst uitnodigend opperde, of het niet vier weken konden worden in plaats van twee en een half of drie.

't Zat zoo: tot dusver hadden we steeds publiek gehad, dat het beslist aangenaam, of althans niet vervelend vond, dat er muziek en zang in het berghotel te hooren was; en steeds hadden we dan ook — en de hotel-autoriteiten eveneens — uitingen van tevredenheid en — bescheiden gezegd — groote voldaanheid te hooren gekregen over de wijze, waarop we de bezoekers wisten te amuseeren.

Maar nu waren er op een dag een paar zenuwlijders uit het Sanatorium te Friedrichroda, de centraal-badplaats en het grootste toeristen-uitgangspunt in het dal, aangespoord door den dokter om een bergpartij te maken, naar den Inselsberg geklommen, verwachtende daar rust en eenzaamheid — o, naïeve hoop! — te vinden. Maar in plaats van de gezochte berg-eenzaamheid, vonden ze daar een druk, rumoerig passanten-restaurant, vol etens- en drinkensherrie, en, alsof dat nog niet genoeg was, bovendien nog een paar Italiener, of Spanier, of Böhmer, of wat het dan ook voor lui waren, die een helse muziek maakten, en allerlei zonderlinge liedjes zongen.

Een kellner werd ondervraagd; en toen deze antwoordde, dat die muzikanten hier in huis waren, en geregeld speelden, uitte zich de verontwaardiging.

— 't Was een schandaal, dat was het! Aan rust hadden de menschen behoefte, en niet aan muziek! En ze zouden er bij de regeering in Gotha over klagen, en dan zou de hertog zich er wel mee bemoeien!

Zoo stonden de zaken op een zekeren dag — 't was Vrijdag 23 Juli. Slechts één kellner trok tegen ons partij — de rest allen vóór ons. Maar dáár zat het 'm niet in: 't was hier meer een kwestie van kiesheid.

— Weet je wat we doen, Pergamum? Vandaag is er toch niet veel te verdienen, en als we hier blijven doorspelen of zelfs maar rondlopen, maken we ons allicht vijanden. 't Is beter, dat we een poosje van het tooneel verdwijnen....

Ernstig gestemd wandelden we naar beneden, langs het bergpaadje, dat door wouden en rotsen naar Winterstein voert,

en bespraken den toestand, en wikten en wogen angstvallig.

Konden we nu eigenlijk met goed fatsoen blijven? Zouden we niet liever de eer aan ons zelf houden, en met vlag en wimpel vertrekken? Maar de financiën? Zeker, om de ontworpen rondreis te kunnen volbrengen, hadden we een garantie-som noodig, en daarvan hadden we nu pas een gedeelte beschikbaar.

Anderhalf uur lang overwogen we, en reeds waren we in Winterstein aangekomen, toen ons besluit pas genomen werd: morgen naar Tabarz!

Niets dat den twijfelenden mensch zóó verlicht als een genomen besluit: alle moedeloosheid en pijnigende onzekerheid was geweken, en nieuw vuur warmde ons op.

Een uurtje van koffiedrinken en Kuchen eten in Winterstein, en toen weer op weg.

De oude heer Naumann uitte, evenals vrouw en zoon, z'n leedwezen, dat het zóó moest gaan; we konden er op rekenen, dat het aan hem niet gelegen had; trouwens, dat wisten we wel!

Maar voor ons besluit was hij ons toch dankbaar, want dat bespaarde hem waarschijnlijk vele onaangenaamheden; dus we hadden maar te zeggen, waar hij ons nog mee van dienst kon zijn... een getuigschrift? Hij zou het maken, hoor, voor elk één! En hij zou z'n vriend Kornhass, die man van dat café in Tabarz, opbellen, en hem zeggen, dat we morgen kwamen, en dat hij ons niet dan „bestens” kon aanbevelen!

Zoo'n vertrek heeft toch altijd iets pijnlijks: we hadden zooveel goede vrienden op den Inselsberg! Van allen gingen we nog eens hartelijk afscheid nemen, boven op den berg in de „Buden”, beneden in het Wegwartshaus, en toen in het hotel zelf, in de Wohnstube, in de keuken, in de linnenkamer, aan het buffet...

Een lint kregen we elk ook, keurig geborduurd door een blonde Thüringsche inboorlinge, boerendochter van een boerenhouthaker uit Brotterode, die in het seizoen met vrouw en kind op den berg wootte om een briefkaartentje te exploiteeren, en als losse hulp te werken voor het hotel. Maakt een attentie van zulke menschen niet nog grooter indruk dan eenige andere?

Richard, de krombeenige omnibus-bedwinger, nam onze koffers mee, terwijl we zelf te voet gingen, kalmjes wandelend over de slingerpaden, die ons van de berghoogte omlaag voerden naar de vochtige koelte van het wouddal, waar de kristallen Laucha murmelt tusschen donkere bergwouden en bemoste rotsen.

Hoe zouden we in Tabarz ontvangen worden, en hoe zou het „Geschäft” zijn? In stilte werd reeds een plan de campagne ontworpen, om van Herr Kornhass gunstige condities te bedingen.

— Aha, die Musikanten vom Inselsberg! Wo soll denn die Reise hingehen?

— Wir spielen heute bei Kornhass.

— Beim Kornhass sogar! Nou, nou, óók niet mis!

Van buiten zag Conditorei und Café Kornhass er niet zoo erg chic uit; maar zoodra we den banketbakkerswinkel binnen waren, zagen we wel, dat hier slechts „das bessere Publikum” kwam.

— Ihr seid wohl die Herren Künstler vom Inselsberg, nicht-wahr? vroeg Frau Kornhass. Bitte, kommen Sie herein, und warten Sie einen Augenblick. Mein Mann kommt gleich: der schläft nämlich jetzt noch.

Een vroolijk zaaltje, ruim verlicht door groote spiegelruiten in modernen magazijnstijl; langs de muren, in de hoeken, aan den zolder, overal opgezette vogels of eekhoorns, met of zonder boom-, stam of nest. Naast het hoofdlokaal een paar knusse kabinetjes en achteraan een kamertje, geheel in boomschors-stijl uitgerust en afgesloten met een gordijn van aaneengeregen sparappels.

Heldere marmeren tafeltjes en nette stoelen en sofa's. Ja, ja, Café Kornhass mocht er zijn: enfin, het had dan ook den naam op te houden van het gezelligste lokaal in Bad Tabarz te zijn.

Conditior-musicus Kornhass verscheen spoedig, met een gezicht, dat nog herinnerde aan z'n bakkersslaapje.

Hoewel hij tamelijk hardhoorend was — en dat voor een musicus! — waren we het gauw met hem eens: we zouden spelen wanneer we wilden, en zelf rondgaan. Van hem kregen we eten en drinken, als we daar trek in hadden.

En of we nu niet eens wat voor hem wilden spelen: hij was erg benieuwd naar ons spel. 't Voldeed gelukkig erg, en trotsch vertelde onze patroon aan alle klanten in den winkel, en aan al de weinige middag-bezoekers, dat er 's avonds concert zou zijn: zwei ausgezeichnete Künstler, mit Gitarre, Geige und Gesang.

Achter en naast het huis lag de tuin, keurig onderhouden met krakende grintpaden en rotsgroepjes en rustieke hoekjes.

Vol spelenslust zetten we ons neer, en oefenden een paar lastige dingen, terwijl door het raampje van de keuken lachende meisjesgezichten stoeiden om te mogen zien.

— Vergessen Sie nicht, zum Bürgermeister zu gehen, und ein Erlaubnis zu fragen! herinnerde Kornhass me.

— Nee, zei ik, 'k zal er aan denken. Maar bij me zelf dacht ik: dat kan gevaarlijk worden, want zoo'n permissie kunnen we onmogelijk krijgen, omdat we immers geen Gewerbeschein hebben!

In Deutschland bestaat n.l. nog het patent op den arbeid, en zoo'n Schein kon ons niet worden gegeven, 1°. omdat we buitenlanders waren en 2°. omdat we beneden de 25 waren.

Maar die klip kon omzeild worden met behulp van een „Kunstschein”, een verklaring van een conservatorium, dat „höhere Kunstinteressen” in het spel zijn. Zoo iets had ik nog van het vorige jaar van het conservatorium te Gotha; maar heelemaal in orde was dat ook niet, want aan die Kunstinteressen haperde het.

Overigens passen en getuigschriften bij de vleet, zoodat ik wel

hoopte den Tabarzer burgervader omver te kunnen praten.

Kornhass' zootje bracht ons, vol trots over die gewichtige taak, parmantig naar de burgemeesterswoning; deszelfs bewoner was helaas niet thuis, maar kwam misschien over een uur terug.

Onze tweede gang had hetzelfde resultaat, maar nu stond mevrouw de burgemeesterse ons te woord.

Of we spelen mochten? 't Was immers bij Kornhass? En hadden we papieren? Nu, dan zouden we onzen gang maar gaan: zij gaf ons permissie.

Dat was een rustig gevoel voor ons, speciaal voor mij, die politie-gevaaren bij ondervinding kende — zoo zonder vrees voor den blauwen rok te kunnen zijn!

En nu naar het café! Het zat er al half vol, en geregeld kwamen nieuwe bezoekers de open gaatjes vullen.

Het beste plekje voor ons was bij de kachel, waaruit we alle lokaliteiten konden overzien: Bali heesch zich naar boven, op het plat van de kachel, terwijl Pergamum in schilderachtige nonchalance tegen Bali's beenen leunde.

Luchtige badgasttoiletten: dames met tricot-manteltjes en blootshoofds, op een eleganten sluier na. Heeren in sporthemden met zwierigen buikband en Sommer-frischlerdassen.

Was het binnen geheel gevuld, ook buiten stond een belangrijk publiek, turende door de groote ruiten, om der reclame wille door den leepen Kornhass ongegordijnd gelaten.

Alle groepjes maakten front naar ons, zich huiselijk nestelend tot een gezelligen avond.

Kleine pauzen en veel spelen, ziedaar ook dien avond weer ons devies. De *speel*nummers werden afgewisseld door een zangmopje, waarbij ik zong, en Pergamum de gebaren maakte, terwijl hij ijverig een tweede stem of een variant meestreek, of af en toe mee hielp zingen met een klankrijk refrein.

Telkens een gul applaus en vriendelijke lachjes uit alle richtingen.

— Wat we wilden drinken? kwam Kornhass vragen, glimmend van tevredenheid.

— Een glas suikerwater wilden we graag hebben, en een paar klontjes suiker ook, als hij die had.

Zonderling! Geen bier! Suikerwater, wat is nou suikerwater! Enfin, hij zou het ons laten brengen.

— Was würden die Leute doch trinken? werd aan een naburig tafeltje gefluisterd. Das sieht ja aus wie Zitronenwasser! Oder bloss Zuckerwasser, glaub' ich. Das ist wohl für die Stimme, nicht? glimlachte men ons toe, verrast door dergelijke zonderlinge matigheid.

Maar een oogeblik later kwam een der blonde kellnerinnen ons een karaf gelen wijn brengen met twee glazen:

— Das hat mir jener Herr bestellt.

— Danke sehr. Also, Prosit, Gnädiger Herr!

Buitengewoon voldaan was Conditior Kornhass. En, als goed musicus, uitte hij z'n gemoedsstemming in muziek: gezeten voor z'n harmonium, dat in het boomschorskamertje stond, speelde hij een paar plechtige liederen.

— Of Pergamum mee kon spelen? Sie können doch nach Noten spielen?

Twee- en driestemmig streek „der Paganini” de hem bijna steeds onbekende muziek mee, terwijl het harmonium, door bekwame handen bespeeld, een buitengewoon harmonische begeleiding zong. Het publiek zweeg, gepakt door de plechtige klanken, en bekoord door het onverwachte kunstgenot. Toen een hartelijk applaus, terwijl Musicus Kornhass z'n violist tevreden op den schouder trommelde.

Het werd laat vóór de menschen aan heengaan begonnen te denken. Een paar jonge dames, volop genietend, verdwenen met een knikje even, en kwamen spoedig daarna terug, ons triomfantelijk den huissleutel toonend: ze konden nog een uurtje blijven.

Intusschen vergaten we niet, de rondte eens te doen; met de gitaar om en, wuivend met de statige lintenbos, wandelde ik van tafel tot tafel, overal een praatje makend, terwijl de zijden kleurenpracht door dameshanden werd ontwoeld. En dan bijna elk tafeltje een verzoek om dit eens, of dat nóg eens te spelen, zoodat we weer een heel programma te verwerken kregen.

Intusschen waren twee glazen Knickebein voor ons gebracht, met het verzoek om O Sole mio te spelen.

En of we iets eten wilden, kwam Kornhass vragen. Brood met worst, of ham, of gebakken eieren, of...

— Als het hem hetzelfde was, hadden we liever een kan van die lekkere koffie, met Kuchen of zoo iets er bij.

Een ware Eiffeltoren van allerlei gebak stapelde de „basj” voor ons op, vruchtenkoek, roomtaart, zandgebak, Kaffeekuchen... wat hebben we ons hart opgehaald! Toen trokken we af naar den overkant, naar hotel zum Torstein.

De ontvangst bedroeg ruim twaalf Mark, wat voor zoo'n lossen avond heel aardig genoemd kon worden.

Den volgenden morgen — een Zondag — láát réveille; toen een slap ontbijtje en een ochtend-slentergang.

Pergamum, hartstochtelijk tennisliefhelver, wandelde naar de banen, om te kijken naar het geknoei der badgasten en Bali ging z'n mémoires bijhouden, en zorgen voor reisplannen en administratie.

Toen Pergamum weer in 't zicht kwam, wenkte ik hem aan om wederom den proeftocht naar den burgemeester te gaan maken.

Kregen we geen permissie, dan gingen we natuurlijk zoo gauw mogelijk weg; maar lukte het ons, dan zouden we in het bezit

van een waardevol papier komen, dat ons ook op de verdere reis van veel nut zou zijn.

De burgemeester was thuis, en ving het gesprek aan.

— Also, ihr wollt heut' Abend im Café Kornhass concertieren? Na, das könnt ihr: ihr habt Erlaubnis.

Dat viel mee, maar liefst *schriftelijk* wilde ik die toestemming.

— Aber das kostet eine Mark.

— Doet er niet toe: dat halen we er wel uit.

— Wo haben Sie Ihre Papiere?

— Bitte sehr, Herr Bürgermeister, diese sind unsere Pässe, und hier habe ich....

— Genügt schon; also eine Mark Gebühr, bitte.

Gelukkig met onze schriftelijke permissie gingen we naar Kornhass terug, waar we onze vreugde uitten in een gratis concertje in den tuin, waar de tamme ree van bakker Kornhass de ooren spitste, en nieuwsgierig luisterde.

's Middags afwisselend een beetje luieren in het bosch en wat spelen in den tuin, waar we een paar maal gekiekt werden.

Overigens spaarden we onze krachten, want Kornhass kwam ons vertellen, dat de halve zaal al gereserveerd was door menschen van den vorigen avond, die hun heele corps van familieleden en kennissen meebrachten.

's Avonds was het al vroeg stampvol bij Kornhass: bijna alles was van te voren besproken, zei de blonde kellnerin!

Menig bekend gezicht lachte ons dan ook toe, toen we weer onze plaatsen innamen, en het concert openden; juist stond ik boven op de kachel te zingen, toen plotseling doodbedaard het licht uitging, alle lampen ineens, terwijl de kousjes nog even nagloeiden. Plotseling zat Café Kornhass in een diepe duisternis gehuld, terwijl een algemeen gelach en geroep opging; onverstoorbaar zong ik echter het couplet ten einde, terwijl Kornhass haastig kwam aandragen met kaarsen en olielampen.

Er was een defect aan den gasmeter, maar 't zou gauw klaar zijn; spoedig straalde het licht dan ook opnieuw, waarna ik verder zong, door een hilariteits-applaus beloond.

Toen kwam Kornhass ons zeggen, dat er een paar dames zaten, die vroegen of we morgenochtend om half zeven een „Ständchen” zouden kunnen brengen, en wat we daarvoor rekenden. Zonderlinge sensatie: wat we voor het brengen van een aubade vroegen!

— Dat lieten we aan haar over, zeiden we; als ze ons zeiden waar het was, zouden ze op ons kunnen rekenen.

We aten en dronken verder weer volop van wat de gulle Kornhass en het tevreden publiek ons lieten brengen; maar het werd extra laat, want tegen twaalfen barstte een zwaar onweer los, met stroomen regen, zoodat de bezoekers niet naar hun meestal afgelegen hotels en villa's terugdurften, en dus bleven plakken.

Half twee was het, vóór we naar den overkant wipten; die avond bleek viertien Mark opgeleverd te hebben.

Het onweerde dien nacht hevig, met zware plasregens en schelle bliksemvlammen; 's morgens tegen half zes glansde echter een warm zonnetje op de parelende bosschen, zoodat ik Pergamum met een uitroep van vreugde uit bed trok en hem aanspoorde om op te staan. We konden de instrumenten best zóó meenemen, zonder omhulsel, vonden we, nu het buiten verwachting zulk mooi weer was geworden.

Huiverend in onze kragen en slaperig door het vroege uur sloften we in de kille morgen-eenzaamheid over de slijkerige wegen, naar boven, den Lauchgrund in, waar onze villa lag; reeds stond de bewuste dame in de galerij ons toe te wenken.

Beleefd groetend traden we den tuin binnen, waar ze ons tegemoet kwam, en mij bij den arm meevoerde:

— Ich gebe Ihnen drei Mark!" beloofde ze, „und da spielen Sie 'n Paar recht schöne Lieder, solche weichen, meine ich; ich gebe Ihnen drei Mark!"

— Nou, Pergamum, zeg ik, dat is ook niet te veel voor zoo'n vroegen morgen! En ze schijnt het zelf nogal mooi te vinden, zoo dikwijls zegt ze dat.

In de open galerij werden we neergezet op een paar koffers, die voor een slaapkamerraam stonden; Pergamum's laatste e-snaar had dien nacht helaas niet overleefd, zoodat hij nog maar drie snaren tot z'n beschikking had.

— Wat zullen we spelen? Fado de salas?

— Vooruit maar, op drie snaren!

Onmiddellijk nadat de droome- rige melodie in de ruischende ochtendstemming opzong, ontstond ergestommel achter de slaapkamergordijnen, en een slaperig damesgezicht gluurde om een tipje heen, om dan haastig weer te verdwijnen; op den hoek der galerij stond onze werkgeefster te ginnegappen.

We speelden door, en zelfs zong

ik met morgen-schorre stem een paar teedere liederen; weldra verscheen de rest van de bewoners: meneer, ras-Berliner, in felgestreep overhemd met kleurige das; dan een jongen van een jaar of vijftien en ten slotte de twee dames, van wie de voormalige slaapster den minst onaardigen indruk maakte.

De jongen stond met de dames te fluisteren, en kwam ons halen: langs een paar doorweekte tuinpaden voerde hij ons naar het tuinhuis, waar alles nog sliep.

— Jetzt spielen Sie hier mal was lustiges! terwijl hij zelf om een hoekje toekeek.

Nauwelijks waren we aan 't spelen, of een venster piepte open, en een barsche stem bromde een reeks vloeken in dialect; tot de jongen zich vertoonde, en de mop vertelde.

— Straks zou hij óók komen! riep de huisbaas lachend uit het venster, toen we weer terug gingen.

Intusschen was het zonnetje geheel verdwenen, en een lang-gerekte, malsche regen begon, terwijl wij in de galerij neergezet werden met een kop koffie, een broodje, en een sigaar. Mevrouw dacht: „die arme zwervers zullen een kop van onze kostelijke koffie wel heerlijk vinden; wie weet hoe zelden ze zich zoo iets kunnen veroorlooven.”

De zwervers zeiden tegen elkaar: „Wat een vreeselijk bocht: 't is net verfwater!”

Meneer dacht: „wat zullen die lui verguld zijn met 'r heere-sigaar; wie weet wat een tuig ze anders rooken!”

De zwervers zeiden tegen elkaar: „'t Is goed om je voor eeuwig te vergiftigen met zoo'n bocca! Kijk dat ding eens walmen!”

Intusschen hield de regen aan, zoodat we niet naar huis durfden, en permissie vroegen om nog een beetje te mogen schuilen.

— Ook een boffe voor ons! dachten de Berliners.

De drie Mark hadden we beet, maar de andere dame kwam ons nog een twee-Markstuk brengen.

Ook een glas heerlijke Vermouth kregen we, plus nog een sigaar; maar toen moesten we dan ook onze muzikaliteit toonen: boeken muziek werden aangedragen, die Pergamum met z'n drie snaren à vue speelde; toen kwam de huisbaas met een oude, ontstemde mandoline, waarop Pergamum ook z'n kunsten vertoonde. Zelfs met een harmonica kwamen ze aanzetten, in de hoop, dat onze muzikaliteit zich ook daartoe zou uitstrekken.

Ondertusschen knapte m'n e-snaar, en schertsend wierp ik het langste eind aan Pergamum toe: „Zet 'm maar op je viool!”

— Daar zeg je zoo wat! riep Pergamum, en in een oogenblik zat de vierde snaar er weer op. Nog een dag of vijf heeft hij er mee gespeeld!

Tegen tien hield de regen pas op, zoodat we konden vertrekken; 't was of we al een heelen dag achter ons hadden!

Dien avond was er Kurconcert in Tabarz, zoodat er voor ons weinig te verdienen viel; we besloten dus naar Friedrichroda te gaan en, wel — met het oog op den regen — per omnibus.

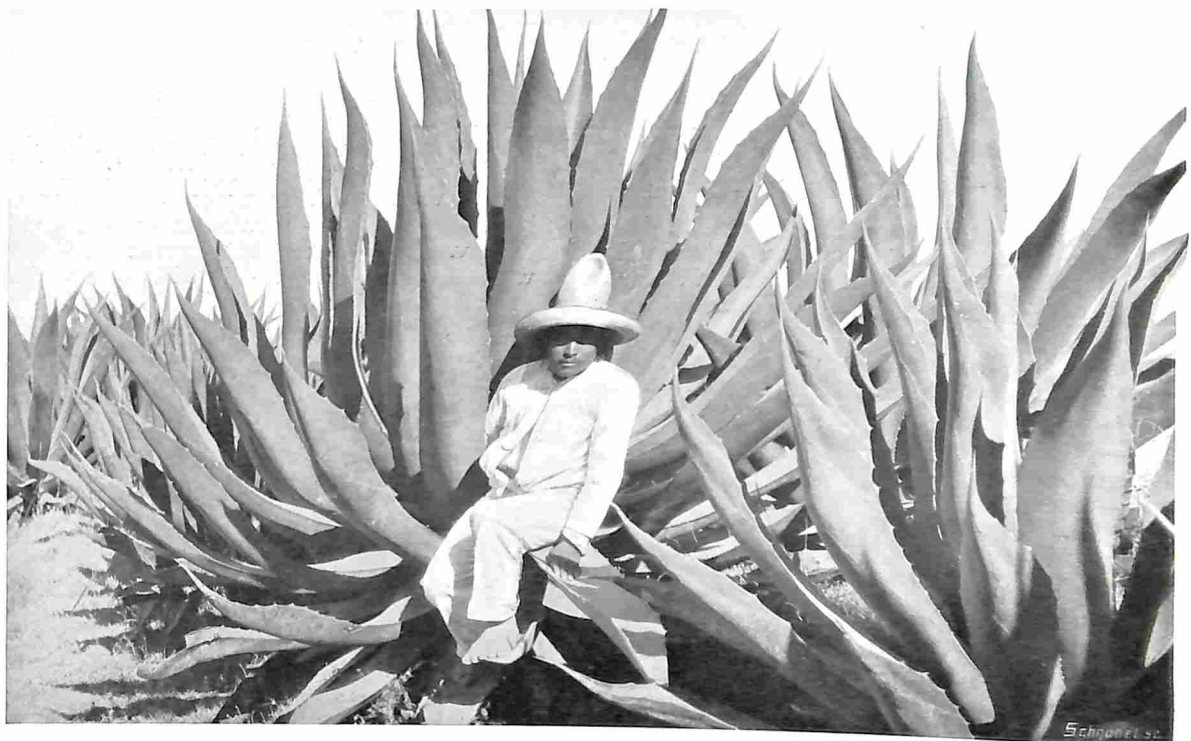
Een hartelijk afscheid van de familie Kornhass en personeel, en met een getuigschrift in den zak stapten we in den omnibus naar Friedrichroda.

BALL.

VAN DE MAGUEY.

„El arbol de las maravillas”. ACOSTA.

TOEN Fernand de Oviedo, — 'n Castiliaansch gouverneur van Santo Domingo — zijn belangwekkend boek „de la historia natural de las Indias” in 1535 het licht deed zien, was 't deze „Conquistador”, die ons daarin de eerste beschrijving gaf van de Agave americana L., de zoo merkwaardige „maguey”-plant.

DE MAGUEY.

Daar groeide dan in die overzeesche gewesten, vertelde hij, een soort struik van blauwgroene, dikke, vleezige bladeren, welke doornig waren getand, een hoogst eigenaardig gewas, uit welks vezels men zich er kleederen en sandalen maakte. En zoo talrijk kwam op sommige plaatsen die „maguey”, — zooals zij door de inboorlingen werd genoemd — voor, dat zelfs het volk van Araya naar deze bij hen groeiende wonderplant den naam van Magueyen gekregen had.

Ook Lopez de Gomara in zijn: „historia general de las Indias”, — een werk dat 1552 te Saragossa werd uitgegeven, — besprak de vreemdsoortige struik, met gedoornde reuzenbladeren en hoe daaruit door de „nativos” een perkamentachtig papier werd bereid en hare in de zon gebleekte vezels tot het weven van doeken en gordels en schoeisel hun dienden.

Tot waarlijk zelfs in 1610 de plant het volgende aan het hart eens Franschen dichters, — Dubartas —, vermocht te ontlokken, na al het wonder wat deze gevoelige poët van haar had gehoord en gelezen:

Là se pousse le Maguey qui sert ore en Mexique
D'aiguille, de filet, d'armes, de bois, de
D'antidote, de miel, de lissé parchemin,
De sucre, de parfum de conserve et
de vin.
Son bois nourrit le feu, et ses plus
durs feuillages
Par une artiste main reçoivent mille
usages:
Car ore en leur surface on imprime les
loix,
Les louanges des Dieux et les gestes
des Roys;
Ores sur les maisons on les courbe à
la file;
Si bien qu'on les prendroit pour des
beaux rangs de thuille;
Ore on les tort en fil, et de leur bouts
on fait

Aiguilles des petits, et des grands fers de trait;
Le suc d'enhault guérit les picqueures mortelles
De serpens riolez: ses perruques nouvelles
En conserve on confit: et ses tronçons brulez
Par leur forte vapeur purgent les vérolez:
La liqueur de ses pieds est un vray miel figée
Destrempée est vinaigre, et sucre repurgée.

Wordt tegenwoordig nu wel de „agave” ook in andere wereldstreken gezien, — men vindt haar in Oost-Indië, in Queensland, in Duitsch-Oost-Afrika, in Natal, in Florida, op Hawaiï, op Mauritius, als cultuurgewas: weer elders als sierplant, of, zooals in Egypte tot het afzetten van spoorwegen ingevoerd —, het type behoort toch in Mexico, en ge moet daar door het groote mooie land, door de „tierra templada” van eeuwige lente, en de „tierra caliente”, de tropendalen, hebben gezworven, om alles, al het werkelijk frappante van de „maguey”, al wat zij beduiden kan voor 'n volk, eerst recht te leeren kennen.

Een volgroeide „agave” is mij wel een der mooiste planten.

Grootsch, machtig van lijn, geweldig in haar glansgroen blad, in haar scherpte van tanden en goudbruine priemspitsen, en toch dan ook weer sierlijk, luchtig als 'n bloem, 'n reuzenkelk met zacht spreidende kroonslippen. Lange, vleezige bladeren zijn het, — van 'n honderdtachtig, soms tweehonderd cM., — die dicht aan den grond uit een zwaren wortelstok opschieten en in frisschen toestand ongeveer 'n twee-en-een-half pond ieder wegen. Van een blauwgroene, een grijsgroene, of een lichtgrijze kleur, — al naar de soort —, is het blad in de lengte zwak naar binnen gebogen om nagenoeg toegekruld

MAGUEY IN BLOEI.

aan haar spits, in een vlijmscherpe naald te eindigen, terwijl ook de randen gezaagd en met beschermende stekels bezet zijn.

— „Es una agave?...”, vroeg 'k eens aan 'n Mexicano die bezig was zoo'n plant om te hakken.

— „No Señor, es la maguey!”
En vertel hem nu niet, dat dat hetzelfde is, dat ge ook kunnen spreken van Amerikaansche Aloë, van Pita, van Carata, zelfs van, — zooals de Yankees doen —, Century Plant,.... „es la maguey, Señor!”

De wonderstruik zijner Aztec voorvaderen! Welke reeds 'n taai papier wisten te maken uit zijne vezels, zijne bladpriemen als naalden gebruikten en uit zijn hart het sap wonnen, dat, na gisting, hun de drank „pulque” gaf. Ja, zelfs zou, zoo gaat het verhaal, een Toltec meisje al vóór hen dien drank hebben uitgevonden.

Xochitl heette zij en schooner maagd was nog zelden gezien.

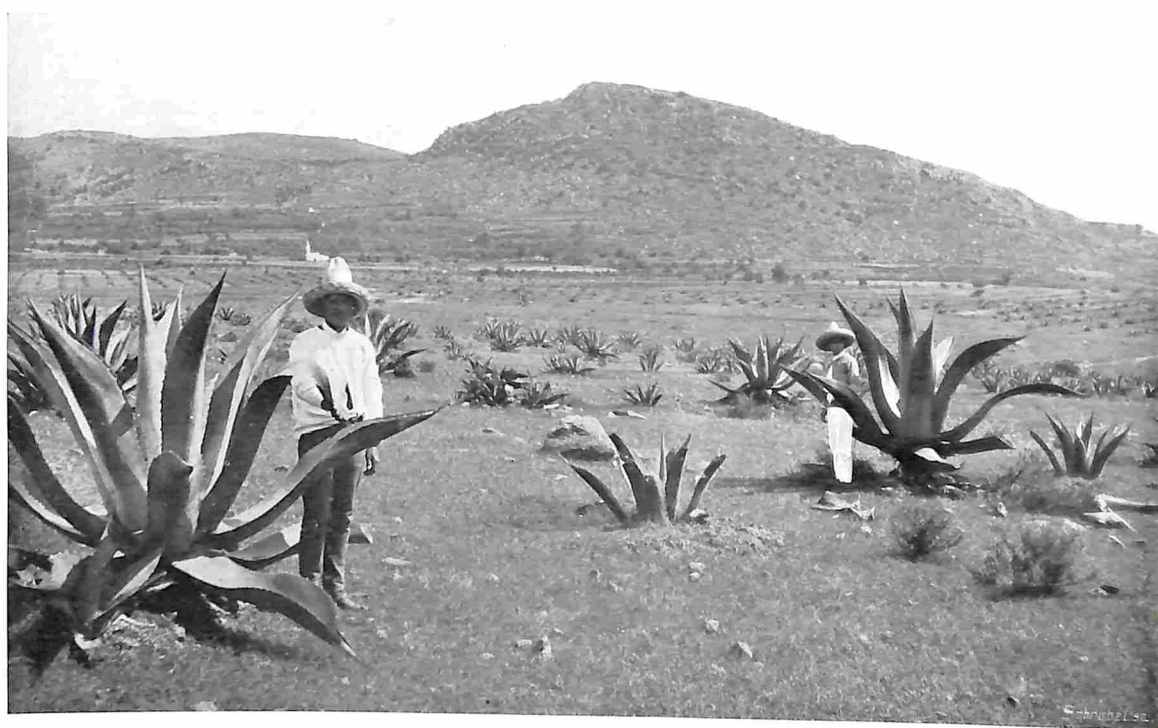
In haar kleurigste gewaad had zij zich terstond naar den Prins van het land begeven om, in een kunstig versierde „tecomatl” of drinkschaal hem haar ontdekking aan te bieden, waarop deze, na het proeven der „pulque” dusdanig verrukt moet zijn geweest, dat hij het den machtigen goden wijdde. Sinds kwam meer en meer het nut en het heilzame van de „maguey” aan den dag. Zoo waren er stammen Indianen in het Noorden van Mexico, welke de bladeren kookten en aten; weer anderen, die ze, — aldus de onderzoeker Lisboa —, zoolang ze nog zoet en gomhoudend bleken, in hunne pijpen rookten als een smakelijk surrogaat voor tabak.

Later zijn door een zekeren Miller wel proeven genomen in Engelsch Indië om gedurende tijden van hongersnood daar agave-bladeren als menschelijk voedsel te benutten; echter met geen succes, daar de plant in die Oostersche streken een zeer onaangename reuk bleek te hebben aangegenomen.

Een werkelijk genietbare groente, — en persoonlijk heb ik er mij op ettelijke „haciendas” van kunnen overtuigen —, bereidt de Mexicaan uit het hart zijner „maguey”, voordat deze zal gaan bloeien. Boven een zacht houtskoolvuurtje geroosterd en op 's lands typische wijze bekokereld, werd het een keurig gerecht, dat zeer zoet smaakte en, wed ik, den hevigsten gastronom wel zou hebben doen lip-smakken en zuchten om meer.

Trouwens, dit deel der agave is bijzonder zoethoudend en bevat ongeveer negen procent rietsuiker naast een vijf en twintig procent vruchtensuiker.

Werd van ouds reeds door de Indianen van Mexico het „ma-

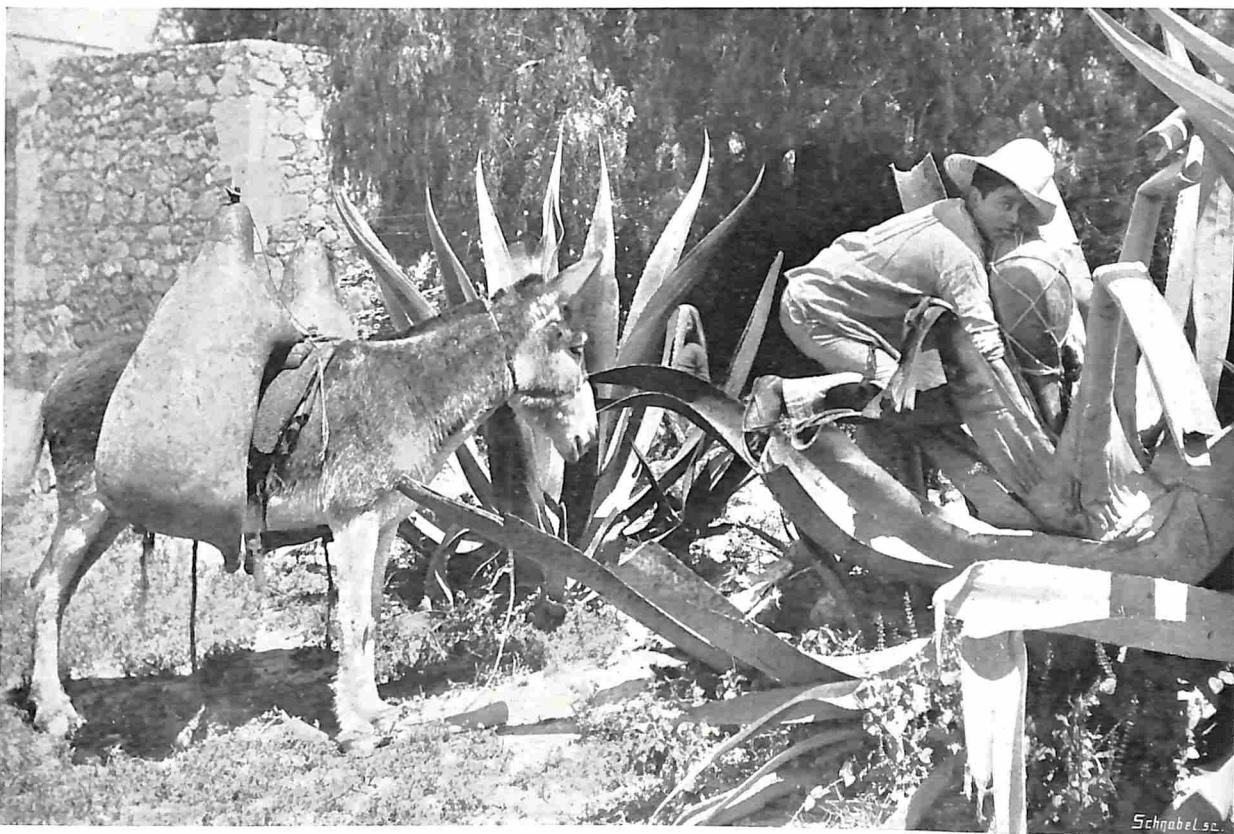
DE MAGUEY. JONGE AANPLANT VAN AGAVE.

DE MAGUEY. EEN PULQUERO AAN HET WERK.

guy"-sap met het beste gevolg tegen allerlei huidziekten, reumatiek en, — naar men mij er vertelde —, hondsdelheid aangewend, later vond men dat het ook peptoniserende eigenschappen had.

En terwijl dan andere stammen er met behulp van loog na indampen weer een voortreffelijke zeep uit wisten te maken, bracht een Amerikaansche geneesheer het vocht dier „arbol de las maravillas” — „boom der wonderen”, zooals Acosta de „maguey” betitelde —, tegen de syphilis in praktijk. (Een antisiphiliticum dat, eigenaardig genoeg, onder den naam van „T'u-ch'in-hiang” ook door de Chineezzen uit de bij hen groeiende *Agave chinensis* gewonnen wordt).

DE MAGUEY. EEN PULQUERO AAN HET WERK.

Meer Zuidelijk, in de „tierra caliente”, weer diende het „maguey”-blad bij den bouw van hutten, maakte men er de wanden en soms ook het dak van; of wel... men mestte er zijn runderen en varkens mede. En droogde hij den machtigen. — in den regel zes of zeven Meter hoogen —, bloemstengel, sneed haar *in reepen, dan verkreeg de Indiaan op die manier de deugdelijkste aanzetrijmen voor zijn bijlen en zijn „machetes”, terwijl de kern weer allersgeschiktst bleek om de plaats van kurk in te nemen.*

Is het dus te verwonderen, dat zulk een „all-round” plant, waar ook in Mexico maar de mensch woont, nooit ontbreken zal?

Zoo ben ik dagen in het veld geweest met de „pulqueros”. Met de kleine, bruine kerels, die „magueys” gingen tappen om later uit dat sap den Mexicaanschen nationalen drank „pulque”, het godenvocht van Xochitl, te brouwen. Want daarvoor toch wel in hoofdzaak dient er de „agave”!

Hetzij ze dan als een paar afzonderlijke planten hier en daar om een kleine witte woning staan, hetzij ze als een dichte haag langs plekken bouwland lijnen, of geheele velden voor zich innemen, in schier eindelooze rijen uitgezet zijn op den juisten afstand, iedere struik ordelijk recht, op zorgvuldig van onkruid gezuiverde plantages, — „haciendas de pulque”.

Natuurlijk werd in allervroegste tijden slechts van de in het wild groeiende soorten, — welke de Mexicaan met één woord als „Maguey cimarron” betitelde — getapt. En de drank, die door gisting uit dit verkregen sap ontstond, werd, — trouwens wordt nog, want hier en daar zijn er Indianen-stammen, welke bij voorkeur de wilde „maguey” opzoeken — „Tlachique” genoemd.

Sinds is echter naast maïs, tarwe, rogge, gerst, suikerriet, koffie, katoen, vanille, indigo, rubber, tabak en cacao, de „agave” een geregeld cultuurgewas geworden.

De „agave atrovirens” bleek voor dit „pulque”-winnen wel het geschiktst en werd dus op uitgestrekte plantages aangebouwd.

Van „Maguey blanco”, of „Maguey fino” spreekt hierbij de Mexicaan.

Of kortweg van: „de Maguey”.

Tegen den tijd nu, dat de plant een forschen bloemstengel omhoog zal schieten, dus tegen de bloeiperiode, (welke als regel tuschen het vierde en vijfde levensjaar ligt), komt de „pulquero” en snijdt knop en hartbladeren weg, waarbij hij de wond uitdiept tot een wijde kelkvormige holte.

Meer arbeid valt niet te doen. Want dagelijks kan hij nu z'n sap komen oogsten, — 'n zes tot tien Liter, al naar grootte en sterkte der „maguey” —, hetwelk zich in die komvormige uitsnijding verzameld heeft. „Aqua miel, of honingwater wordt dit vocht genoemd, en terecht, want het heeft een waarlijk geurig zoeten smaak en bevat 'n twaalf tot vijftien procent kristalliseerbare suiker. Verbazend is wel de groote hoeveelheid sap, die op deze manier uit één enkele „agave” gewonnen kan worden, immers vier à vijf maanden duurt de toevloed van honingwater. Tot de bladeren verschrompelen, verdrogen, gaan vlekken en 'n zwarte, houtige stomp alles is wat overblijft, — de plant is doodgebloed.

Zoo vertelt ons Cornils, dat er planters in midden Mexico, uit dertig- tot veertigduizend pulque-agaven, binnen vier en een halve maand, op een oogst ter waarde van ongeveer dertig duizend piasters, of vijf en zeventig duizend gulden konden rekenen. Waaruit wel eenigermate de reusachtige hoeveelheid aan „aqua miel” kan worden nagegaan, die daar aan de „magueys” wordt onttrokken.

Met z'n ezel, die het vaatje of het stel varkensleeren zakken draagt, en z'n lange peervormige kalebas, welke doorboord aan beide uiteinden, als een zuigbuis moet dienst doen, gaat de „pulquero” nu iederen dag de plantengangen langs. Vindt hij voldoende honingwater in 'n holte verzameld, dan klimt hij tuschen de groote scherpe bladeren, — uit ervaring gesproken: dit kan zeer moeilijk soms zijn! —, brengt z'n kalebas in 't het sap en begint met de mond dit op te zuigen, waarna het in vaatje of varkenshuid wordt overgeheveld.

Struik na struik, rij na rij, veld na veld wordt zoo bezocht en werkelijk, het is een heel eigenaardig gezicht zoo'n kleinen bruinenkerel daar met z'n kalebas aan 't werk te

zien, hem na te gaan in z'n klimpartijen, waarbij hij eindelijk als een of ander monsterinsect zich neerlaat op het hart van een „maguey” om met vreemd gezwollen snuit er het zoete melkachtige sap aan te ontzuigen.

Heeft hij genoeg vergaard, dan wordt, zoo vlug als dat van 'n Mexicaan te verwachten is, de „Aqua miel” naar de gistplaats gebracht. Want door fermentatie gaat men uit dit honingwater nu den godendrank „pulque” maken.

In groote vaten, maar meer nog wel in ruime zakken van runderleer, wordt daartoe het suikerrijke agavensap 'n vierentwintig uur te gisten gezet. Of ook, men stelt het | vijftig uur lang aan de zon bloot, waarbij de „Aqua miel” in varkenshuiden is gesloten, welke van boven met naalden fijn doorpriemd zijn, zoodat de zich vormende gassen ontsnappen kunnen. En vlug nu verder de „pulque” verzonden! Immers, deze frische drank, — hij doet iets aan zuren Rijnwijn denken, ofschoon hij, niettegenstaande zijn slechts zes procent alcohol zeer veel koppiger werkt —, bederft reeds na één dag, moet zelfs terstond gedronken worden om er den spoedig optredenden onaangename kaassmaak van te vermijden. Weg er dus mede naar de stad!

Zoo staan dan in de voornaamste „maguey”-streken geregeld de extra treinen gereed, welke met de snelste vaart het nationale vocht op zijne bestemming zullen brengen, verlaten iederen ochtend tegen twee uur wagens aan wagens geladen met niets dan „pulque” het land om tegen zessen in de steden aan te komen.

Terstond dan naar het belastingkantoor, vaten en varkenshuidzakken haastig gewogen, het te betalen bedrag vlug voldaan en voort met de wagentjes en de dragers, die het eindelijk naar de verschillende wijken aan de „pulquerias”, de drankwinkels, afleveren. Voor verder transport zorgen er nu wel de gasten!

Een merkwaardig bonte ^{*}vertooning, ^{*}zoo'n Mexicaansche „pulqueria”. Te merkwaardiger, omdat ze zoo geheel buiten type het valt, zoo wonderlijk ver van al het andere in dit Spaansche zonneland afigt.

Wat misschien de bedoeling juist kan zijn, te oordeelen althans naar de exotische opschriften, welke men aan deze inrichtingen geeft.

Het meest doet zoo'n „pulque”winkel dan eigenlijk, wat het uitwendige betreft, aan 'n somnabuletent van onze kermisden denken. Vlaggen, hard beschilderde muren, waarop de vreemdste voorstellingen, kwistig versierde gordijnen, in schreeuwende kleuren de naam, brutale festoenen en guirlandes overal, — als 't maar gloeit en schettert!

Spullekraampjes van aller erbarmelijkste mooiheid, klatertempels, waaraan alles gilt en krijscht en kermt en vloekt.

— „Pero, Caballero!...”, zal in uiterst stadium van verbazen over een kritiek als deze de „peon” me in z'n zangerig Castiliaansch toerollen, — „es la posada!... es la alegria, la pulque!... no, no, es hermosísima, Señor!...” 1).

De goddelijkheid van z'n drank, het zinnenwekkende, het wild vroolijke in z'n „pulque”, wil de man-van-de-sstraat hier zien uitgedrukt, moet hij kunnen voelen reeds aan den tooi van z'n kroegske.

Drie of vier altijd open deuren, geven toegang tot de meest op den hoek van een straat gelegen „pulqueria”.

En ja, — nu hangt het maar van de buurt, van den stand af, wat ge daar achter de breede houten toonbank vinden zult.

Of er de „pulque” zal worden geschept uit de ruwe ton van 't veld, of er slordig wat besmoeselde glazen en steenen kannetjes zullen staan op 'n gore, door legio vliegen bezette, muurplank, waarbo-

1) Maar, Caballero!... 't is de herberg!... 't is de vreugde, de pulque!... neen neen, 't is heel mooi, señor!

EEN TYPISCH VERVOER VAN PULQUE.

ven 'n enkel plaatje slechts, de lucht er gesatureerd zal zijn met oarwelriekende zuurdampen en vunze gassen, — of dat het er schitteren zal als achter het buffet van 'n Hollandsche wafelkraam, er geweldige tableaux hangen boven marmeren glazenrekken, er op vazen reusachtige tuinspiegels bollen, er vruchten overal kleuren en in druk besierde pronkvaten het geestrijke agavennat schuimt.

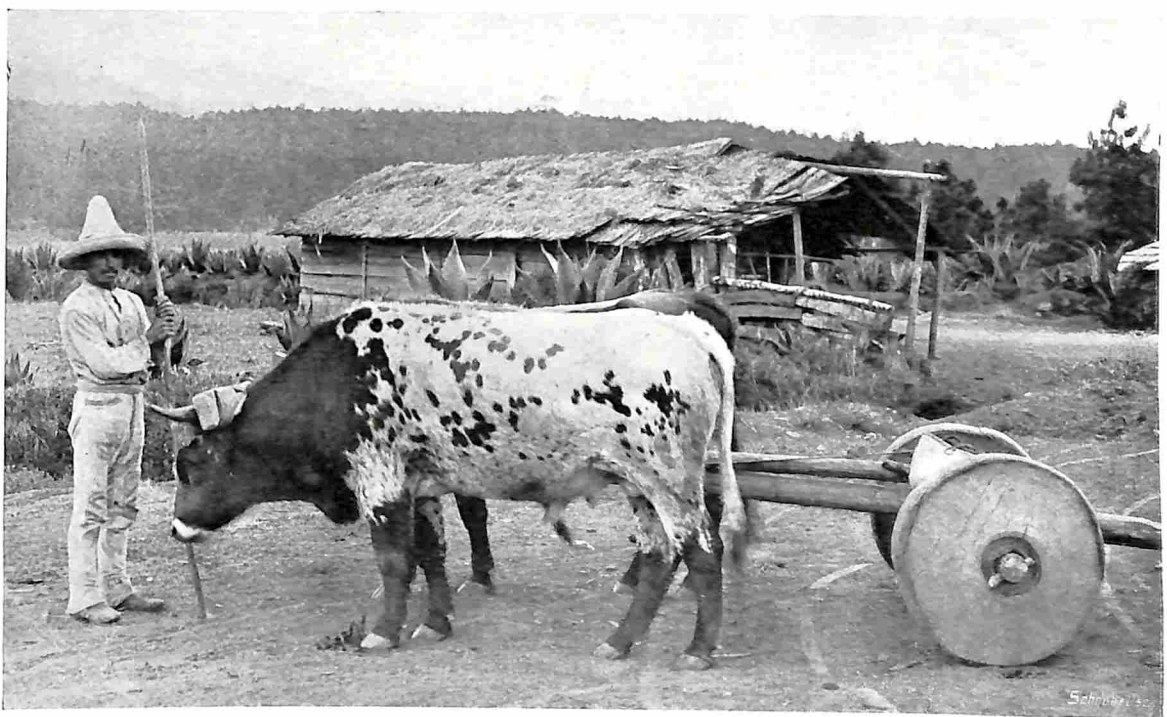
Van buitengewoon omvangrijke tumblers af, — drinkglazen wel als emmers haast, die, wanneer gevuld aan twee handen volop te doen geven! —, tot uit het kleinste geel-bruine aarden kannetje, wordt er in de „pulqueria” gedronken, al naar smaak en ... menschelijken weerstand.

Het zure melkachtige vocht is koppig en geeft 'n akelig woesten dronk, waardoor het dan ook door velen met de noodige voorzichtigheid moet worden genoten en het een geruimen tijd neemt aler men aan een geheel tumbler is gewend. Daarbij is natuurlijk de ééne „pulque” de andere niet, zal men bijvoorbeeld het sap uit de vlakte van Apam roemen als zacht en geurig, het vocht van andere „haciendas” weer schuwen om zijne kracht en straffe bedwelmig.

Zoo drinkt 't arm en rijk dan hier, — wordt „pulque” in de achterste buurtjes gezwolgen, of staat 't netjes gebotteld naast het eetbord van „El señor secretario”.

Maar méér geeft nog steeds de „maguey”! De „Agave americana” namelijk, — welke veel kleiner dan de beschrevene „pulque”-plant is —, brengt ook de sterk alcoholhoudende dranken „tequila” en „mescal”, of „mexical” voort. Beide deze dranken zijn, in tegenstelling met het godenvocht „pulque” helder doorschijnend en worden door distillatie verkregen.

Wortel en onderste bladeren in een molen tot brij vermalen deze

OP EEN „HACIENDA DE PULQUE”.

„PULQUE"-KANNETJES.

met water aangengd, 'n zes dagen in kuipen laten gisten, in 'n koperen ketel koken, afschuimen, — en de Indiaan heeft z'n „tequila”.

Daarentegen vraagt de „mescal” uitsluitend het hart der „maguey”, vóór zich er de bloemstengel uit heeft ontwikkeld. Na dit deel der plant te hebben geroosterd, klopt men het met

steen in water tot een pap, waarna het in, op palen geschraagde, runderhuiden aan de werking van het zonlicht wordt blootgesteld en ten slotte gedistilleerd.

Deze laatste drank is nog wel de verraderlijkste, de meest koptige, tijdelijk waanzin veroorzakende, de noodlottigste der drie „maguey”-spiritualiën, en mij is gebleken, dat het grootste aantal van in Mexico gepleegde moorden, onder invloed van dit hersengift gepleegd zijn. Echter, dat diene ook gezegd: — op mijne verschillende tochten door de Republiek heb ik betrekkelijk weinig gevallen van dronkenschap gezien, zelfs bij nationale feesten. Keeren wij ons tot de geschiedenis der oude Azteken, dan vinden wij bij hen het misbruik van alcohol met de zwaarste straffen gestraft, — in de jeugd met terechtstelling, op rijpen leeftijd met verlies van eer en stand en onvoorwaardelijke verbeurd-verklaring van allen eigendom: — niet onwaarschijnlijk werkt nog wel iets van dezen gezonden maatregel bij hunne nakomelingschap van heden na.

Merkwaardig is het zeker, zelfs de overeenkomst tusschen het volk van oud Mexico en het volk van oud Egypte. — immers op meer dan één punt is deze geconstateerd —, dáár doorgevoerd te zien, waar het betreft 't zich voor alles ten nutte maken van één bijzondere plant.

De papyrus en de „maguey”, — al zijn ze nog zoo verschillend —, beide te zien aangewend voor dezelfde doeleinden als voedsel, drank, papier, kleding en huizenbouw.

THEO DE VEER.

VALKENJACHT.

OVEROUD is het bemachtigen van gevleugeld wild met bebulp van daartoe afgerichte valken. Reeds de Sueven en Szythen, stamvaders der Germanen, gingen ter valkenjacht. Toen in de middeleeuwen deze manier van jagen door de vorsten en den adel als de meest edele sport werd beschouwd, werd de valk als jachtvogel eerst recht naar waarde geschat. Hartstochtelijk werd die jacht door sommige groote heeren beoefend, vooral in de 13de eeuw steeg zij tot ongekende hoogte. Keizer Frederik II gaf er zich zoo geheel aan over, dat hij in 1248 alles er voor vergat en den slag bij Parma er door verliezen moest. Goede jachtvogels werden toen op verbazend hoogen prijs geschat, men vereerde ze elkander als vorstelijk geschenk. Koning Anthebert van Kent b.v. gaf Bonifacius, den prediker, als zijn hoogsten wensch te kunnen een paar valken te bezitten en door diens bemoeiingen ontving hij toen van een Pommerschen hertog enkele goed afgerichte jachtvogels. De grootste waarde bezaten die valken, welke behalve op reigers, kraanvogels en hazen, ook op kleinere vogels als patrijzen, kwartels en leuweriken jacht maakten.

Bij het beleg van Akkon betaalde Koning Philip August van Frankrijk 1000 goudgulden, een fabuleus hooge som in die dagen, voor het terugbrengen van een witten jachtvalk, welke ontvlucht was. Geen wonder dat de oude rechtspleging op het ontvreemden van valken zware straffen stelde. Eduard II van Engeland eischte tegen den dief van valk of havik zelfs de doodstraf.

In de behoefte aan valken werd voorzien door de bewoners der lage landen langs de Oostzee. Als in den herfst die vogels op hun trek naar het Zuiden passeerden en vermoeid daar neerstreken, werden ze door valkenjagers in netten gevangen, waarbij ganzen of kippen als vastgebonden lokaas voor de hongerende valken dienden. Op het eiland Wollin hadden Pommersche hertogen voor de jacht op valken speciale valkenhutten gebouwd en trokken ruime inkomsten uit den verkoop van de gevangen exemplaren naar Frankrijk en Engeland. Het vervoer van de vogels daarheen geschiedde door voetknechten, die de aan stokken gebonden vogels op de schouders meedroegen. Aan menig hof vereischte in die dagen het africhten en onderhoud der valken een geheel stoet van bedienden. Keizer Maximiliaan b.v. hield niet minder dan 15 valkeniers en 60 valkenknechten, terwijl een valkerij reusachtige hoeveelheden gevogelte en honden-vleesch als voedsel voor de vratige dieren behoeftte.

INTERIEUR VAN EEN GROOTE „PULQUERIA”.

G.